

Uchwała z dnia 11 lutego 2005 r., III CZP 79/04

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzycieli Wojciecha D. i GE Capital Banku, S.A. w G. przy uczestnictwie dłużnika Stanisława J. w przedmiocie skargi Elżbiety D. na czynności komornika po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 11 lutego 2005 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 20 września 2004 r.:

"Czy umowa o wyłączeniu wspólności majątkowej małżeńskiej zawarta przez małżonków przed uchyleniem art. 215 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848) znosi współwłasność spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego po uchyleniu art. 215 Prawa spółdzielczego ustawą z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 240, poz. 2058)?"

podjął uchwałę:

Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przysługujące na podstawie art. 215 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.) łącznie obojgu małżonkom pozostającym w ustroju rozdzielności majątkowej stało się z dniem uchylenia tego przepisu przedmiotem ich wspólności w częściach ułamkowych.

Uzasadnienie

Elżbieta D. i Stanisław J. są małżeństwem od dnia 30 kwietnia 1983 r. W 1989 r. mąż otrzymał przydział własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego. Dnia 21 grudnia 1998 r. małżonkowie zawarli umowę ustanawiającą

rozdzielność majątkową. Na przełomie 2003 i 2004 r. komornik wszczął egzekucję przeciwko Stanisławowi J. na podstawie tytułów wykonawczych z 2003 r., wydanych jedynie przeciwko niemu. Egzekucja została skierowana do wymienionego własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu.

Elżbieta D. wniosła skargę na czynności komornika, powołując się m.in. na to, że prawo, do którego egzekucja została skierowana, jest prawem wspólnym jej i męża.

Sąd Rejonowy oddalił skargę, a w toku rozpoznawania zażalenia Elżbiety D. Sąd Okręgowy powziął wątpliwości co do statusu prawa do lokalu przydzielonego Stanisławowi J., wiążących się z trudnościami w ustaleniu przynależności tego prawa do określonego majątku w ramach stosunków majątkowych małżeńskich. Wątpliwości te łączą się z zawarciem przez Elżbietę D. i Stanisława J. umowy ustanawiającej rozdzielność majątkową oraz uchycieniem art. 215 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm. – dalej: "Pr.spółdz."). (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 215 Pr.spółdz. w pierwotnym brzmieniu, który wszedł w życie dnia 1 stycznia 1983 r., spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego przydzielonego obojgu małżonkom lub jednemu z nich w czasie trwania małżeństwa dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych rodziny należało wspólnie do obojga małżonków bez względu na istniejące między nimi stosunki majątkowe; jeżeli między małżonkami istniała rozdzielność majątkowa, do wspólności spółdzielczego prawa do lokalu w kwestiach nie uregulowanych w przepisach przytoczonego artykułu należało stosować odpowiednio przepisy o wspólności ustawowej. Ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie pociągało za sobą ustania wspólności spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego; jednakże sąd, stosując odpowiednio przepisy o zniesieniu wspólności majątkowej, mógł na żądanie jednego z małżonków z ważnych powodów znieść wspólność tego prawa. Przytoczone przepisy art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. uległy z dniem 24 kwietnia 2001 r. na podstawie art. 29 pkt 9 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 4, poz. 27 ze zm.; jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116 ze zm. – dalej: „u.s.m.”) ograniczeniu do spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego. Od tego dnia spółdzielnie mieszkaniowe nie mogły też ustanawiać spółdzielczego własnościowego prawa do

lokalu mieszkalnego. Znowelizowane przepisy art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. miały więc zastosowanie jedynie do spółdzielczych własnościowych praw do lokalu mieszkalnego powstałych na podstawie tzw. przydziału spółdzielczego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. Począwszy od dnia 15 stycznia 2003 r. znów powstała możliwość ustanawiania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego (art. 171-171⁹ u.s.m.). Wprowadziła ją ustawa z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 240, poz. 2058). Artykuł 3 tej ustawy uchylił jednak z dniem 15 stycznia 2003 r. przepisy art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz.

Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego będącego przedmiotem przydziału z 1989 r., opiewającego na Stanisława J., męża Elżbiety D., podlegało więc niewątpliwie od chwili powstania aż do dnia 14 stycznia 2003 r. regulacji zawartej w art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. Należy zaznaczyć, że w tym dniu prawo to stało się na podstawie art. 10 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 172, poz. 1804), który zgodnie z art. 13 tej ustawy wszedł w życie 19 sierpnia 2004 r., spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu w rozumieniu przepisów rozdziału 21 u.s.m (por. także art. 244 k.c.).

Przepisy art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. były przepisami szczególnymi w stosunku do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, normującego stosunki majątkowe między małżonkami. W świetle art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz., spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przydzielone w czasie trwania małżeństwa obojgu małżonkom lub jednemu z nich stawało się ich prawem wspólnym niezależnie od tego, z jakich środków zostało nabyte, a więc choćby według przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego normujących wspólność majątkową małżeńską powinno stać się składnikiem majątku odrębnego tylko jednego z nich lub przedmiotem ich wspólności w częściach ułamkowych, a nawet choćby małżonkowie w chwili dokonania przydziału podlegali rozdzielnoci majątkowej. Była to wspólność co do zasady taka, jaka istnieje w ustroju ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej, jednak z pewnymi cechami szczególnymi. Powstawała niezależnie od przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego normujących stosunki majątkowe między małżonkami zawsze, a więc niejako przymusowo, w każdym przypadku przydzielenia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego obojgu małżonkom lub jednemu z nich w czasie trwania małżeństwa dla zaspokojenia

potrzeb mieszkaniowych rodziny, oraz nie przestawała istnieć w razie ustania wspólności majątkowej podczas trwania małżeństwa, nie mogła być zatem wyłączona przez zawarcie umowy małżeńskiej ustanawiającej rozdzielną majątkową. Kres jej przymusowemu trwaniu podczas istnienia małżeństwa mogło położyć tylko orzeczenie sądu o jej zniesieniu wydane na podstawie stosowanego odpowiednio art. 52 k.r.o. w pierwotnym brzmieniu.

Zawarta przez Elżbietę D. i Stanisława J. w dniu 21 grudnia 1998 r. umowa ustanawiająca rozdzielną majątkową nie mogła zatem wyrzeć skutków w odniesieniu do spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przydzielonego Stanisławowi J. Gdyby nawet objęła swą treścią to prawo – na co jednak dokument umowy nie wskazuje – byłaby ona w tym zakresie nieważna (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 215 § 3 Pr.spółdz.). Mimo więc pozostawania Elżbiety D. i Stanisława J. od dnia 21 grudnia 1998 r. w rozdzielną majątkową małżeńską, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przydzielone Stanisławowi J. było nadal przedmiotem ich wspólności łącznej. Stan ten utrzymywał się niewątpliwie aż do dnia 14 stycznia 2003 r.

Według jednej ewentualności branej pod uwagę przez Sąd Okręgowy, wspólność spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu wynikająca z przepisów art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. istniała także po uchyleniu tych przepisów, a więc przepisy te, mimo ich uchylenia w dniu 15 stycznia 2003 r., należało nadal stosować po tym dniu do spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przydzielonego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. Konsekwencją opowiedzenia się za tą ewentualnością byłaby możliwość zastosowania w sprawie art. 767¹ k.p.c. Jego uchylenie w dniu 5 lutego 2005 r. przez art. 1 pkt 109 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804) nie stałoby temu na przeszkodzie, ponieważ według art. 7 wymienionej ustawy postępowanie egzekucyjne wszczęte przed dniem wejścia w życie tej ustawy toczy się według przepisów dotychczasowych. Warto dodatkowo zaznaczyć, że bez wpływu na sprawę powinna pozostać także nowelizacja majątkowego prawa małżeńskiego oraz przepisów o postępowaniu egzekucyjnym dokonana z mocą od 20 stycznia 2005 r. ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691), ponieważ według art. 5 tej ustawy przepisy dotychczasowe stosuje się do oceny odpowiedzialności małżonków za

zobowiązania sprzed wejścia nowelizacji w życie, jak też do wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania jednego małżonka powstałe przed wejściem nowelizacji w życie; również egzekucję roszczeń powstałych przed wejściem nowelizacji w życie prowadzi się według przepisów dotychczasowych.

Wskazana ewentualność nie zasługuje jednak na akceptację. Należy przyjąć, że przepisy art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz., mimo uchylecia stanowiły nadal podstawę przysługiwania obojgu małżonkom spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przydzielonego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. Nasuwające się zapatrywanie, wynikające z unormowania zawartego w art. 10 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, że o przynależności spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego z chwilą uchylecia art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. powinny rozstrzygać w drodze analogii do art. V i VIII przepisów wprowadzających kodeks rodzinny i opiekuńczy obowiązujące w tej chwili przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego normujące stosunki majątkowe między małżonkami, prowadziłyby do naruszenia zakazu nieretroakcji. W razie przyjęcia tego zapatrywania w niektórych sytuacjach spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przysługujące do dnia 14 stycznia 2003 r. na podstawie art. 215 § 2 Pr.spółdz. wspólnie obojgu małżonkom dzień później stałoby się składnikiem majątku tylko jednego z nich, np. stosownie do art. 33 pkt 3 k.r.o. w pierwotnym brzmieniu, gdy wkład mieszkaniowy został pokryty w całości ze środków majątkowych nabytych przez tego małżonka przed wstąpieniem w związek małżeński. Ustawodawca wprawdzie wyjątkowo może z ważnych powodów dopuścić moc wsteczną określonych norm (por. art. 3 k.c.), trudno jednak uznać – jak trafnie podniesiono w piśmiennictwie – za usprawiedliwiony takimi racjami wskazany wyżej rezultat omawianego zapatrywania, zwłaszcza przy uwzględnieniu znaczenia i funkcji mieszkania (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 kwietnia 1999 r., K 36/98, OTK Zb.Urz. 1999, nr 3, poz. 40, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2002 r., II CKN 329/01, OSNC 2003, nr 12, poz. 165 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2004, IV CK 108/04, nie publ.).

Z dniem uchylecia przepisów art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. przysługujące obojgu małżonkom spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przydzielonego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. nie mogło być już jednak ich

prawem wspólnym na takich zasadach, jakie wynikały z tych przepisów, tj. stanowić przedmiotu ich wspólności łącznej przymusowej w przedstawionym wyżej znaczeniu. Należy przyjąć, że z dniem 15 stycznia 2003 r. przysługujące obojgu małżonkom spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przydzielonego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. poddane zostało, zgodnie z regułą bezpośredniego działania ustawy nowej, reżimowi obowiązującego małżonków ustroju majątkowego. Jeżeli zatem małżonkowie w dniu 15 stycznia 2003 r. podlegali ustawowej wspólności majątkowej, omawiane spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu stało się z tym dniem przedmiotem ich wspólności łącznej jedynie według norm regulujących ustawową wspólność majątkową małżeńską (tj. już bez ograniczeń wynikających z uchylonych przepisów art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz.), a jeżeli podlegali rozdzielnosci majątkowej – przedmiotem wspólności w równych częściach ułamkowych, tj. takiej, jaka powstałaby, gdyby po dniu 14 stycznia 2003 r. nabyli spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, pokrywając w równych częściach wkład budowlany. Należy zaznaczyć, że dla powyższej oceny nie ma znaczenia, czy rozdzielnosc majątkowa była wynikiem zawarcia umowy majątkowej małżeńskiej, czy też innego zdarzenia. Nie przekonuje wyrażony w piśmiennictwie pogląd, że jeżeli małżonkowie przed dniem 15 stycznia 2003 r. zawarli umowę ustanawiającą rozdzielnosc majątkową, to do objęcia tą rozdzielnoscia po tym dniu spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przydzielonego przed dniem 24 kwietnia 2001 r. nieodzowne jest uzupełnienie tej umowy przez rozciągnięcie jej na to prawo. Pogląd ten pomija, że z chwilą uchylenia art. 215 § 2 i 3 Pr.spółdz. z mocy samej ustawy nastąpiło poddanie objętego nimi prawa reżimowi obowiązującego małżonków w tej chwili ustroju majątkowego, a więc także wynikającego z zawartej wcześniej umowy ustanawiającej rozdzielnosc majątkową.

Z przedstawionych przyczyn udzielono odpowiedzi, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).